

DANICA.

CERKVEN ČASOPIS ZA SLOVENSKE POKRAJINE.

Doksologija,

kako bi se imela glasiti v naši slovenščini — in še kaj podobnega.

(Konec.)

Ali to mimogrede; saj je za take izgubljena vsaka beseda!* Vernimo se k našemu slavo-slovju!

Seveda je resnično, da smo dolžni Bogu čast; ali katoliška cerkev v svoji doksologiji ne imenuje časti, ampak slavo, in to je več ko čast. Prepričajmo se! „Slava“ (gloria), to je nesebično priznanje in jako razširjena zadovoljna hvala imenitnih del, ki jih je kedo storil.

Velika je slava n. pr. Aleksandra Velikega in Napoleona I., ki sta se daleč po svetu zmogovito vojskovala; velika je slava Krištofa Kolumba, ki je našel Ameriko; velika slava modrega Sokrata, učenega Aristotelja, svetega Avgustina in mnogih drugih svetnikov. Manjšo slavo so dosegli pri nas n. pr. Primož Trubar, ki je prvi začel knjige pisati v naši slovenščini, Vodnik in Prešeren s svojimi pesmimi, Miklošič s svojimi učenimi, Slomšek s svojimi pobožnimi spisi itd.

Kaj pa mislimo, ko govorimo o slavi božji? Kaj družega ko spoznanje in priznanje velikih del njegove mogočnosti, modrosti, lju-

bezni in dobrote, del stvarjenja vesoljnega sveta odrešenja in posvečevanja človeškega rodu.

Ko pravimo: „Slava Očetu in Sinu in Svetemu Duhu,“ želimo in prosimo, da bi vsi narodi spoznali in priznali Boga v treh osebah, Očeta, Sinu, in Svetega Duha. To spoznanje je bilo od nekdaj med tremi božjimi osebami ene proti drugi; od začetka stvarjenja je bilo to spoznanje in priznanje slave božje mej vsemi angeljskimi kori; zdaj in skozi vse čase na dalje pa bodi to spoznanje in priznanje ravno tako mej vsemi ljudmi na zemlji. Bodi! Do zdaj namreč ni se, ker sveta vera Kristova še ni razširjena mej vsemi narodi, in ker je celo po kerščanskih deželah veliko število nevernikov. V našem malem slavo-slovju želimo torej in prosimo Boga, da bi se vera razširila po vsem svetu, da bi vsi ljudje spoznali pravega Boga v skrivnosti presvete Trojice.

Ali ne le v širjavo, tudi v globočino mora dalje seči to spoznanje in priznanje velikosti božje. Tudi to želimo, ko pravimo: „Slava Očetu“ itd. Želimo torej, da bi vsi verni katoliški kristjani čedalje bolj spoznali in zato zmirom skerbnejše in pridnejše preiskovali in premišljevali Boga ko stvarnika, odrešenika, posvečevavca. Ako bomo tako delali, bomo Boga molili v duhu in resnici, in taki molilci so njemu ljubi.

Nasproti pa, če pravimo „Čast bodi Očetu“ itd. mislimo le bolj na unanje česčenje božje, ki je sicer dobro in potrebno, ki je pa vendar vedno v nevarnosti, kakor vsako unanje česčenje, da postane prazno in farizejsko. In to je potem tisto česčenje, ki ga Bog zameče s znanimi besedami: „To ljudstvo me z ustnicami časti, njih serce je pa daleč od mene.“ — Ta-

* Od hervaske strani se nam priporoča: „Zdravo“ (namestu „Zdrava“), ali tako za nas ne bi bilo prav. Mi sicer pravimo: „Srečno!“, ker si mislimo zraven „bodi“ ali „hodite!“, pa „Zdrav! Zdrava! Zdravi!“, ker si mislimo zraven „bodi“, „bodite!“ ali „ostani“, „ostanite!“ Lastnost dejanja izražamo z adverbijem, lastnost osebe pa z adjektivom. Tudi Hervatje so nekdaj rekli prav: „Zdrava!“ in vsi drugi katoliški Sloveni še zdaj pravijo tako. Sedanja hervaska poprava je torej zmota.

kega zgolj unanjega češčenja božjega je tudi dandanašnji jako mnogo na svetu in beseda „č a s t,“ če tudi ga ne pomeni izključno, vendar spominja na tako češčenje. Zato ne recimo na dalje: „Č a s t bodi Očetu in Sinu in Sv. Duhu,“ kaker po svoje pravijo Nemci; temuč recimo, kaker pravi katoliška cerkev po gerško in po latinsko, in kaker pravijo po slovensko katoliški Rusi in Ceni in Hervatje: „Slava Očetu in Sinu in Sv. Duhu,“ in odgovarjajmo: „Kaker je bila v začetku, tudi zdaj in zmiraj in na veke vekov. Amen“. Pred besedico „tudi“ si imamo misliti, — le „misliti“ —: „b o d i.“

Tako torej upamo, da bo stalo v novem molitveniku za očitno službo božjo. Vi, dragi bralci, pa se brez odlašanja poprimite tako popravljenega slavoslovja in držite se ga terdno in po njem vravnajte svoje molitve, da bodo Bogu dopadljive.

o. Stanislav Škrabec.

XXII. nedelja po Binkoštih.

Kaj me izkušate, hinavci?
(Mat. 22.)

Hinavec! — že beseda je, da razburi. Hinavec — ta na dve strani in, ko bi mogoče bilo, na več strani brušen meč.

Priliznjeni hinavec, ki je za hrbtom nekaj drugega nego v obraz — to ti je človek, ki trdi, da je črno belo; ki mu jutri vtegne biti zeleno rdeče in ti bo pojutranjem mestu višnjevega navedel vseh mavričnih barv.

Paganski bog Jan je imel dva obraza, da je gledal lahko naprej in nazaj; a hinavec — ta jih pa ima, kolikor ti jih je drago. Če hočeš, je pobožen; če bi se menil tako prikupiti, je bogotajec; če bi kedo tirjal od njega, je pridigar čistosti; če bi vgajati mogel tem načinom, peni se mu jezik grdih besedi. Nobeno dejanje hinavcu ni nemogoče; pripravljen je za vse, da mu le za tilnikom ne stoji svetna pravica. Nikedo mu, če kaže tako, ni nič; a samemu sebi je vse, ker ob njegovi osebi se slednje začenja in končuje. Krog njega se vrti svet in vse mu je neresna igra. Bližnik je hinavcu bedak; samemu sebi je bog.

Stavimo si, oprti na svetopisemsko poročila in opisovanja hinavčeve prikazen pred dušno oko. Menda nam po teh izgledih in teh krepkih obrisih sv. pisma njegova podoba nikoli ne izgine izpred oči. Nikoli — v svoj prid.

*

Nekega dne so hinavski farizeji s pismarji vred pripeljali Jezusu v jeruzalemski tempelj ženo-prešešnico. Vsi izven sebe so mu govorili: „V postavi pa nam je Mozes zapovedal take kamenjati. Kaj torej ti praviš?“ (Ivan 8, 5; prim. III. Moz. 20, 18.) Brezdvombeno so se mu tudi prikupiti hoteli, da bi vsaj časih — kadar jim gre v škodo — tako ostro ne postopal z njimi. Ker tudi Gospod jim vtegne vsaj sem pa tje škodovati v ljudstva očeh —: teh nazorov so bili. Vgodi jim danes in odgovori. Svojo veličastno postavo — kakoršno je gledal le enkrat svet — sklone ter s prstom piše na tempeljska tla v prah. V prah piše Gospod. Dragi! Kaj je nestanovitnejega nego prah, če se sapa zažene vanj; če prihrumi ploha ali če marni zidatelji-otroci ob vaškem potoku sestavijo iz njega svojih nekajurnih hiš? — Zopet se dvigne — in kakor pred vzhajajočim solncem so jim zatripali vsi čuti — ter govori to golazen uničujoče besede: „Kateri vas je brez greha, naj prvi vrže kamen v njo.“ (Iv. 8, 7.) — In izginili so iz templja drug za drugim premišljujoč morda o tej resnici, da je res grozna ženina pregreha; a tudi o tem dejstvu, da ni le ta greh na svetu — da je hinavec sam večkrat to kar ta žena; da je sposoben tatvine in ropa, goljufige, častikraje in umora, hinavec je sploh sposoben vsega. Le zavarovan si mora imeti hrbet; potem je previden z vsemi mazili, kar jih je na svetu. — Ali jim je pač to tako njihovo premišljevanje seglo do vesti? — Težko!

Tudi v tempelj je prišel molit farizej in cestninar z njim. Saj mora tudi on časih tu sem noter; kaj pa bi rekli ljudje, da ga v templju ni bilo. Noter v tempelj torej; in potem je pa vse dobro. Da le pride; vsled tega je pa pobožen in je tudi svet. Vstavil se je tu pred Boga in govoril: „Bog,

zahvaljujem ti, da nisem kakor drugi ljudje, razbojniki, krivičniki, prešestniki, ali tudi kakor ta cestinar. Dvakrat se postim v tednu, desetino dajem od vsega, kar imam . . ." In cestinar je stal od daleč. In še oči ni hotel dvigniti proti nebu, temuč na svoje prsi je trkal rekoč: Bog bodi milostiv meni grešniku!" (Luka 18, 11–13.)

Ni treba prašati vas, prijatelje in prijateljice, odkritih obrazov in poštenih src: Ali se vam ne studi ta oholi častilec samega sebe pred tem Bogom, ki pozna vsak začetek vsake vaše misli in vsak njen konec; pred tem Bogom, kojemu se ni še hvalil vas nikedo in nikoli?

Izgledu vse milobe — Gospodu se je slednjič napolnila mera, da je ljudstvo soznanil s težnjami farizejev ter govoril kaznjiv govor, kakor ga ne pozna več katera si bodi človeška zapisanina. Vsa resnica, vsa silna teža očitanih, vsa mogoča resnoba, a brez vsega strupa in brez vse pikrobe — kakor si hočejo namreč z njo pomagati časih v svojo škodo ljudje — vse to je v teh nasprotnike vgonobilnih izrekih. A, kaj naj človeško besedo izrazujem, kaj govori Gospod; poslušajte njegovo božjo. Poslušajte njegovo osemkratno vničujoče „gorje!“ „Tedaj je Jezus govoril množicam in svojim učencem rekoč: „Na Mozesovem stolu sede pismarji in farizeji. Vse, kar koli vam reko, izpolnjujte in storite; po njih delih pa nikar ne delajte. Navezujo namreč težka bremena, ki jih ni moč nositi in jih nakladajo ljudem na rame, a jih sami s prstom nočejo ganiti. Vsa svoja dela pa store, da jih vidijo ljudje. In imajo radi prva mesta na večerjah in prve sedeže v shodnicah in pozdravljanja na trgih, da jim ljudje pravijo: učenik. Vi pa se ne pustite imenovati učencikov; zakaj eden je vaš učenik, Krist . . . Gorje pa vam, pismarji in farizeji, hinavci — ker zapirate nebeško kraljestvo pred ljudmi: vi namreč ne greste vanje; in kateri hočejo iti vanje, jim ne pustite iti. Gorje vam, pismarji in farizeji, hinavci, vi objedate hiše vdov dolge molitve opravljaje. Gorje vam, pismarji in farizeji, hinavci! ki vse obhodite po morju in po suhem, da enega svoje vere izpreobrnate; in kadar je izpreobrnjen,

storite ga otroka pekla, dvakrat hujšega, nego ste vi. Gorje vam, slepi vodniki . . . Gorje vam, pismarji in farizeji, hinavci! kateri desetinite meto, janež in kumino in opuščate, kar je imenitnišega v postavi. Slepi vodniki, kateri komarja precejate, kamelo pa požirate. Gorje vam, pismarji in farizeji, hinavci! ker čistite, kar je zunaj kozarca in skleda, znotraj pa ste polni ropa in gnusobe. Gorje vam, pismarji in farizeji, hinavci! ker ste enaki pobeljenim grobom, kateri se od zunaj ljudem zde lepi, od znotraj pa so polni mrtvaških kosti in vsake gnusobe. Gorje vam, pismarji in farizeji, hinavci! kateri stavite grobe prorokov in zaljšate pokopališča pravičnih . . . Kače, gadja zalega! kako ubežite sodbi pekla?“ (Mat. 23, 1–33.)

* * *

Na poštenem domu poučen, da naravnost pot vodi najdalje; po odgojiteljnih izvanredne spretnosti in dobrovitosti zahvala jim do groba po njih prepričan, da je hinavščina vseh grdob grdoba, sem se ogibal — odkar se pameti zavedam — na dve in več strani rezočih ljudi; ogibal hinavcev.

Po izgledih nasprotnosti poučen — kako so namreč propadali in globoko propadli v poznejem življenju prav oni, ki so v šolskih letih in tudi v latinskih šolah kakor skrivaje tožeči hinavci kopali drugim grobove — trudil sem se na drugačno stezo: ki naj bi vodila hinavstvu naravnost nasprotno.

Zato učitelj nisem klical — akopram časih v jako jako zapeljivih okolnostih: da bi namreč vprašal koga — vender le nikogar nisem klical do sebe s tem namenom, da bi mi druge tožil pod štirimi očmi. V vstavu, kjer sem bil, in sosebnost še v šoli smo obdržavali očitno sodbo. Nastopali so tožitelji, toženi in njih zagovorniki. Če se je grešilo očitno, naj izve o tem vsa družba — če se je kvarilo očitno, naj se očitno daje za pohujševanje zadostilo.

Res, da tako ravna je nisem morda izvedel vseh pregreh — a to sem pa dosegel, da po svoji krivdi — tako postopajoč ni-

sem izredil ne enega hinavca. In to mi bode tolažilo do groba.

Prosim vas, dragi, da mi ne zamerite, če omenjam sebe. Omenjam tega le zato, ker lastna izkušnja je prva vseh izkušenj in ker želim, da bi vam koristil tudi nepobitnimi izkušnjami svojega življenja.

Tudi vi sebe in družino in otroke varujte hinavcev — „lažnjivih prorokov, ki pridejo k vam v ovčjih oblačilih; znotraj pa so zgrabljivi volkovi.“ (Mat. 7, 15.)

Tudi vi z vsim glasom — kadar nastane potreba — zarohnite posnemajoč nebeškega karalca ki kliče danes farizejem in Herodijanom govoreč: „Kaj me izkušate, hinavci?“ (Mat. 22, 18). Amen.

Simon Gregorčič — pesnik krščanski.

Ob dvojnem jubileju.

Dne 15. vinotoka tega leta mine šestdeset let, odkar se je naši domovini rodil eden njenih najblažjih pesnikov. Iz raja, kjer je — „duh med duhovi“ — zamaknjen poslušal visoko pesem kerubinov, se je preselil doli pod slamnato streho, a s seboj je prinesel „košček strune iz neba vzete.“ Njegova lira poje sedaj že štiri-
deset let. Pripel je nanjo poleg struninega koščka, prinesenega s seboj iz raja, še druge zemeljske strune izražajoče čute človeške.

Čujmo, kako je zvenela njegova nebeška struna. Simon Gregorčič je krščanski pesnik. Njegove pesmi so prepojene s strogo krščanskim naziranjem. Kakor si ne moremo misliti Virgila brez starodavnih paganskih bogov in bajeslovnih pravljič, prav tako je nemogoča pesniška podoba Gregorčičeva brez oživljajočega krščanskega okvira. Narodnoversko vzdušje obdaja našega slavljenca, kamor koli se gane. Poglavitni prazniki in godovi krščanstva, vzvišeni verski spominji, cerkvena opravila so dala povod vrsti njegovih najlepših pesmi.

Iz Gregorčičevih poezij bi se dal sestaviti domalega ves katekizem, tako so polne krščanskega verstva. Sredi njegovega vrta rastejo tri cvetice, ki jih goje tri sestre, hčericice višav: Vera, Nada in Ljuba v. V viharju življenja mu je omahoval cvet Vere, bledele Nadin cvet, a stalen

je bil vsekdar Ljubavi cvet. Vsi trije cvetovi so iznova oživel. Vera mu je sedaj trdna, Nada neomajna in Ljubav nad vse plamteča. Pesniku se zdi, da leži na smrtni postelji. Po slovo prihajajo one tri sestre. Vera mu pravi, da ne pojde z njim: „Saj Vere onstran treba ni: Resnici gledal boš v oči.“ Tudi Nada ga ostavlja govoreč: „Saj kar tu upaš in želiš, v deželi oni vse dobiš.“ Edina Ljubav ga spremi do rajskih vrat, kjer ga izroči starši sestri, sama pa se vrne v solzno dolino. „Sedaj pa ostanejo vera, upanje, ljubezen, te tri; največja med njimi pa je ljubezen“ — teh besed sv. Pavla iz I. lista Korinčanom pogl. 13. se nehote spominjaš ob tej krasni pesmi zloženi v obliki naših starih slovenskih legend.

Simon Gregorčič obdeluje z vsem spoštovanjem posamezne verske resnice prav v onem zmislu, kakor jih označuje katoliška cerkev. Na krilih svoje bujne fantazije plava k stvarjenju sveta. On je navzoči, ko vsevečni Stvarnik iz ničarodi življenje, ko namigne: „Naj bode luč!“ On zavzet opazuje šestdnevno delo božje. Kakor je Vsemogočni vse vstvaril, tako tudi on vse ohranjuje.

Vrhu svetov

Večni se krog blagohotno ozira,
Roke čez meje svetov razprostira
Za blagoslov.

On je gospodar. Neki dan namigne in svet iznikne zopet v svoj nič.

Krista — Moža-Trpina, učitelja vere vedno čiste — nam opisuje Gregorčič odhajajočega v nebo; „spremenjen je, krasan, odet v solnčec tisoč soj, z njim očakov svetih je nebroj.“ Kako vzdise pesnik za njim, kako si želi v višave večnojasne. On proslavlja Krista kakor Boga: „Ti Bog si bil in duh brezdanj, nikdar sanjavec ničnih sanj“ — veliča ga kakor sodnika. Tako pesniško živahno naslikane poslednje sodbe menda nima noben drugi narod, kakor jo je Slovencem predložil Simon Gregorčič v svoji VIII. Pogrebniči.

Naš pesnik se obrača do tretje božje osebe. On prosi sv. Duha:

Prinesi vseh na-me darov,
Dodeli svoj mi blagoslov,
Ti glavo temno mi razsveti,

Daj mrzlo mi srce ogreti,
Da bom prerojen in ves nov,
Daj svojih mi darov!

In še eno prošnjo ima. Kakor je nekaj golob prinesel oljkinu mladiko, znanilko miru, rešence in o vesoljnem potopu, prav tako naj podeli sv. Duh dar miru nesložnim rojakom. Isto miroljubno težnjo srečujemo v nepopisno krasni pesmi: „Oljki“ — mar ni ta divni pesniški stvar vseskozi religiozen?

Kako misli Gregorčič o posmrtnem življenju? Ali se strinja s sedanjim materialnim svetovnim nazorom, golčočim, da je smrtjo končano vse? Ne — on veruje v večno življenje in v vstajenje od mrtvih. Smrt zanj ni strašna. Mrtvemu prijatelju poje za slovo:

Na srečni poti ti si zdaj,
Na poti v grob, na poti v raj.
Pokoj sladak te čaka v jami,
Neskončna sreča nad zvezdami;
Mi spremljamo v miru te kraj,
Krilatci pa v nebeški raj.

Telo počiva pod zemljo, „a duh visoko vrh zvezda z duhovi rajskimi ti biva, v objeti večnega Boga tam blaženstvo brezmejno vživa.“ Tako nam predloži Gregorčič nebeško veselje in potem prav skoro pobesedno navaja sv. Pavla (I. Kor. 2., 9.) izrek: „Oko ni videlo, uho ni slišalo in v človeško srce ni prišlo, kar je obljubil Bog njim, ki njega ljubijo.“ On poje:

Ni sreče videlo oko,
Ni čulo je nikdar uho,
Ni radosti srce čutilo,
Ki zdaj deli ti jo nebo,
Ki v veke bo ti jo delilo!

In koga posnema pesnik, ko potrj od dušnih bolečin kliče: Človeka nikar? Mar ne Joba, ki se je s trpkimi besedami spominjal one noči, ko se je reklo, da je človek spočet? Kakor ta starozavezni trpin, tolaži se tudi naš pesnik s prihodnjim vstajenjem. On pozdravlja mrtvaške rakve kakor zibelke miru — zibelke vstajenja.

S sv. Avguštinom, ki je dejal, da je človeško srce nemirno, dokler ne počiva v Bogu, oznanjuje Gregorčič nenasitnost našega srca: „saj

če objame stvarstvo vse, želje se mu ne vpokoje — brez Tebe miren pač ne bom: saj ako vse primerjam Tebi, neskončni Stvarnik Ti na nebi, vse, vse je samo en — atom!“

Simon Gregorčič je bil svoj čas izvrsten propovednik. Njegovi cerkveni govori še dandanašnji niso pozabljeni po župnijah, kjer je on služboval. Vsekdar je „seme plemenito“ sejal v srca kakor duhovnik in tudi kakor pesnik. Kakšno moralo propoveduje Gregorčič v svojih pesnjah? Kdor jih sodi pravično, mora priznati, da so njegova нравstvena načela docela krščanska. Prečitaj pesem „Daritev“ — ali se ne zrcali v tem pesniškem biseru dvojna zapoved Gospodova: „Ljubi Gospoda svojega Boga . . . in ljubi svojega bližnjega, kakor sam sebe.“ Da, Gregorčičevi vzori so pristno krščanski.

Strog karalec je naš pesnik. V „Rabeljskem jezeru“ obsoja trdosrčnost, v „Dražbi“ oduševstvo, v „Izgubljenem cvetu“ zapeljevanje. Kako bi se moglo vdati dekletu ničemu, ako bere to divno pesem!

Opozoriti treba še na nekatere strogo verske pesmi Gregorčičeve. Opeval je sv. Cirila in Metoda v spevu „Blagovestnikom.“ Proslavljal je „Spovednico.“ Ako se ne motimo, je ta lepa pesem del večjega cikla o sv. zakramentih. Pesniško obdelovanje teh vrelcev milosti je svetoval Simonu Gregorčiču njegov iskreni častilec in pokrovitelj veliki ljubljanski knežski Ivan Zlatoust Pogačar. Dekanu Ivanu Veselu je poslovenil za njegov psalterij zelo težavni 118. psalm. Gregorčičeva pila se pozna vsej tej skrbno prevedeni zbirki. Za psalmi je prišla na vrsto svetopisemska knjiga Jobova, katero metriško preloženo v kratkem izda naš slavljencec. „Danico“ in njene bralce je lani razveselil s prevodom latinske himne o sv. Ahaciju.

Le nekatere odmeve njegove duhovne strune nam je bilo moči navesti v tem skromnem članku. Povdarjamo, da s temi vrsticami ni izčrpana obilica dokazov, da Simon Gregorčič trdno stoji na verskem krščanskem temelju.

Ob dvojnem jubileju sprejmi Ti, slavni starina v solnčni Gorici, našo najiskrenejšo častitko; dobrotno nebo, ti pa vneta prošnja, da nam čuvaš in ohraniš še mnogo let blagega genija slovenskega naroda — Simona Gregorčiča.

Zgodovinske črtice iz Bele Krajine do I. 1374.

Pozdravljena krajina brežna,
Rojakov mojih belih dom!

Anton Medved

(Dalje.)

II. Črtice iz rimske dobe.

Kakor že rečeno, s prihodom Rimljanov v naše kraje se pričinja Ilirov zgodovinska doba, ker jih zabeležujejo v svojo pisano povestnico v omiki precej nadkriljujoči jih Rimljani. Rimljani so ta čas porabili za uredbo novo pridobljenih dežel in najprvo ustanovili več vojaških naselbin in tem so šele sledile meščanke naselbine. Vse rimske naselbine so bile zvezane z dobro utrjenimi cestami; v zidanju cest so bili Rimljani neprekosljivi mojstri.

Kako je z Belo Krajino v tej dobi, ali so se kaj zmenili zanjo Rimljani? Nekateri starinoslovci menijo, da je bila blizu Metlike — pri Hrastju — za časa Rimljanov rimska postaja „Crucio.“ Vender niso vsi enakega mnenja. Pač pa se nahajajo še zdaj po okolici spomeniki iz rimljanske dobe — zlasti na krajih prazgodovinskih gradišč pri Podzemlju, v Gradacu, v črnomaljski župi in v mestu Črnomlju samem. S tem seveda ni rečeno, da niso poznali tudi drugih ostalih krajev. Bog zna, kaj se nam še vse odkrije v teku časa, kar nam bo bolj posvetilo v to dobo. Ozrimo se na posamezne važnejše in druge rimske izkopine. Verjetna je misel, da je bila v Beli Krajini vojaška naselbina, ki je bila zvezana s kako drugo čezgorjansko. Ob Štrek-ljevcu, severozahodno od Semiča so se našli sledovi rimske ceste, ki je peljala iz Bele Krajine čez Gorjance v Kostanjevico. Rimski grobovi se nahajajo pod sedanjimi hišami. Rimski grobovi so nadalje tudi povsod ob omenjenih prazgodovinskih gradiščih in grobiščih. Loka ob Črnomlju je bila rimska naselbina. Zidovja, kanali in ostanki kopališč se poznajo zlasti na Švajgerjevi njivi (parc. št. 1106) in pa na Gregoričevi in Jermanovi. V Gradacu se dobivajo tudi rimski nadpisni kamni, n. pr. v grajskem vrtu dva. Prvi nosi sledeči nadpis:

SEX. CAES
PROVIN
CIALIS. ET
CAES. M
AXIMA
V. F. S.

Iz temnega apnenca je sklesan. Dolžina mu je 130 cm, širina 66 cm. Tolmačijo si ga tako-le: „Sextus Caesius (Caesianus) Provincialis et Caesia (Caesiana) Maxima vivi fecerunt sibi. — Omenjana tu naseljena (Rimljana) — Sekst Cezij in Cezija sta si postavila spomenik še ob življenju.“ — Drugi iz enake tvarine (120-70 cm) nosi še nekaj sledu o napisu, ki je pa popolnoma vničen. V jez grajščinskega mlina v Črnomlju je vzdian nagrobni kamen Apuleje Rufine. Pročelje tega kamna se vidi in je vzdiano menda na župnijskem vrtu za podnožje zidanemu stolpiču, na katerem je pritrjena vrtna ograja. Drug kamen se nahaja v stolpnih stopnicah poprejšnje podružnice sv. Duha, tretji v ognjišču hš. št. 10 v bližnji Loki. Zanimiva je rimska sledina v gozdu nad Rožancem, med Črnomljem in Semičem, mislim namreč na znameniti „mithraeum“.

(Dalje pride).

Popotne drobtine.

VI.

Stockholm, 28. julija.

Iz Kristijanije do Stockholma je trajala vožnja z brzovlakom trinajst ur. Železnica gre dalj časa poleg mogočne reke Glommen ter se obrne potem proti jezeru Venern. Na njegovem obrežju stoji mesto Karlstad. Od tu pelje vedno proti vzhodu tako dolgo, da nas prinese hlapon v prestolno mesto Švedskega, v Stockholm.

Da, lepa si kraljeva metropola na daljnem severu. Večkrat se te spominjam in vedno mi stopaš krasnejša pred oči. Po pravici te priste-vajo prvim mestom Evrope, ne zaradi velikosti, temveč zaradi sijajne lege na obalah jezera Mälarn. Lahko bi te primerjal Benetkam. Kakor se vozijo tu v čolnih, tako se pride tudi v Stockholmu z ladijo poprej v marsikako ulico, nego po trdnem tlaku. Mesto sestoji iz samih otokov in polotokov, ki so zvezani z mostovi drug z drugim. Najstarejši mestni oddelek se nahaja na otoku Staden. Tu je središče prometa in glavna postojanka ladijam.

Gledal sem proti velikanskemu kraljevemu gradu, ki je sezidan na vzvišenem prostoru ter gospoduje nad vsemi poslopji. Med temi visokimi stenami so bivali švedski kralji, ki so nekdaj

posegali v usodo evropskih držav. Spominjal sem se posebno *Gustava Adolfa*, ki je priporil Švedski značaj velevlasti. Obče se prišteva ta kralj prvim junakom onega časa. Žal, da je bilo njegovo junaštvo v škodo katoliški Avstriji. Kdo ve, kako bi se bila dovršila tridesetletna vojna, če bi bil Gustav Adolf prodiral tako zmagovito, kakor je prodiral v začetku? Švedi so povzročili naši državi toliko stisk, da še sedaj niso pozabljene. Toda vpadel jim je pogum, ko sta zadeli kar zapored dve krogli njihovega kralja v krvavi bitvi pri Lützen-u leta 1632. Smrtno ranjen je padel raz konja. Še le drugi dan so našli njegovo truplo ter je odpeljali v Stockholm. Bolj prijazna podoba se nam kaže v Gustav Adolfovi hčerki *Kristini*, ki je bila stara ob očetovi smrti komaj šest let. Ker je imela kakor edina hči pravico do prestola, vladali so do njene polnoletnosti državni svetovalci. Nadarjena deklica se je tačas urila v raznih vednostih ter je pozneje kakor kraljica podpirala vse učenjake in umetnike. Toda Kristinino po resnici hrepeneče srce se ni moglo zadovoljiti z luteransko vero. Zato zapusti Stockholm, prestopi v Inomostu slovesno v katoliško cerkev in se poda v Rim. Tukaj je živela do svoje smrti (1689). Pokopali so jo v cerkvi sv. Petra ter jej postavili sijajen spomenik.

Župnik Josip Lavtižar

Iz domovine.

Popotni spominji na Dolensko.

„Lepa naša domovina.“

Hrvatska nar. pesem.

(Dalje.)

O času, kedaj in po kom je bil sezidan stari višnjegorski grad, ki nam sedaj kaže le gole, temnozarojeve razvalinske škrbine, ni nikjer povedano. Vsaj jaz nisem zasledil za to nikaškega vira. Mislim pa, da ga smemo v nekako vzporedje staviti z mestom *Višnjogoro* samim. O njem piše Valvazor, da je bilo sezidano l. 3501 po stvarjenju sveta, 552. l. pred rojstvom *Kristovim*, in l. 671. po sezidanju stare Emone, sedanje Ljubljane. Stalo je pa o začetku pod sedanjim mestom v ravnini, zaradi česar se še zdaj ondi stoječe hiše s župno cerkvijo vred imenujejo baje „Stari trg.“ Zastran

pogostnih navalov krvoločnih Turkov, ki so posebno l. 1528. z vso silo napadali Višnjogoro, pa srečno bili odpodeni, prosili so stanovniki cesarja Miroslava Miroljubnega, naj bi smeli Višnjogoro (takrat še trg) zidati na zraven stoječem griču — na sedanjem kraju, in jo vtrditi. Prošnja njihova je bila uslišana z dopisom iz Gradca v četrtek po sv. Ulrihu 1478. leta. Trg je bil povzdignjen v mesto, kateremu je bilo določenih še nekaj dohodkov, in vrh tega so bili prestavljeni le-sem še trije sejmi iz Št. Vida ob Zatičini.

Stari višnjegorski grad je bil takozvana zibel nekdanjih slavnih gospodov višnjegorskih, ki so se hrabro vedli vseskozi, posebno pa v bojih zoper Turke. Njihov rod je izumrl na žalost domovine in cesarstva l. 1581. z Dragotinom in Miroslavom Višnjegorskim. Poznejši lastniki gradu so bili: celjski grofje, avstrijska cesarska hiša, potem neki Florijan Scharf. Temu so sledili kakor lastniki grofje Turjaški. Ali je stari grad razpadel vsled kakega pogorišča, ali na drug način, mi ni znano; le toliko je zapisanega, da je bila l. 1787. sezidana v podnožju griča zadaj za mostom ob državni cesti, ki vodi čez Peščenek proti Grosupljemu, nova grajsčina, za katero se je vpotrebovalo baje kamenje starega grada. V tej grajsčini uraduje menda sedaj tudi iz Zatičine lesem preseljeno okrajno sodišče.

Iz vsega dozdej navedenega je razvidno, da je Višnjagora slovela že v starem in srednjem veku, in nikakor ni tako zasmehovanja vreden kraj, kakor se v naši „razsvitljeni dobi“ mnogi radi šalijo z njo.

Tudi o pričetku preteklega stoletja, za časa francoskega nasilstva, je bila Višnjigori nekoliko časa znamenita vloga v zgodovini naše dežele. Komur je prilika, dobiti v roke „Novice iz l. 1859,“ — v katerih sem pisal med drugim tudi o Zatičini, glej list 32. „Danice“ t. l. — čita ondi v šesterih odstavkih pod naslovom: „Spominki na Dolensko“ vpletenih iz peresa moje malenkosti mnogo krvavih prizorov iz avstrijsko-francoske vojske, ki so se vršili po raznih dolenskih krajih, in osobito tudi uprav okoli Visnje gore. Vse to sem bil posnel menda l. 1842. po časniku „Illirisches Blatt“, katerega pa je sedaj redko najti, zanesljivo pač v ljubljanski licealni knjižnici. Iz tega popisa posnemam tu le toliko, da je bil meseca septembra 1813 v Višnji gori in nekaj časa

tako zvani „glavni stan“ francoske vojne; oni avstrijske pa na Medvedjeku pod poveljstvom generala Rebroviča. Da bi se Francozi preveč ne utrdili, sklenjeno je bilo od strani Avstrijcev v noči od 15. na 16. septembra napasti Višnjo goro od treh strani. Prvemu oddelku pod poveljstvom polkovnika Milutinoviča je bila naloga, prijeti sovražnika na levem krilu; drugemu pod poveljstvom majorja Rajnbacha enako na desnem krilu; tretji glavni oddelek pa je imel pod generalom Rebrovičem določbo, marsirati proti Višnji gori po državni cesti, ter napasti Francoze od spredaj. Polkovniku Milutinoviču je bil odkazan najboljši pot, in mu dana naloga, da zajame sovražnika za hrbtom. Od Radohove vasi je krenil torej s svojim oddelkom proti Krki in naprej proti Žalini, kamor je došel s prvim svitom 16. septembra. Ker je imel ukaz, naj se on prvi sprime s sovražnikom, ter je bilo določeno, da bo prvi njegov strel vsem trem bojnim krdelom znamenje splošnjega napada na Francoze, storil je to vkljub temu, da so bili njegovi vojaki zelo utrujeni po dolgi nočni hoji. Imel je pa o začetku jako neugoden položaj; kajti razpostavljen je bil sovražnim topovom onih dveh batalijonov gard, ki ste stali na državni cesti vrh Peščenika. Se le ko je svoje bojne krdele razdelil v dva dela, posrečilo se mu je, z neizmernim naporom priti vrh Peščenika, naskočiti ondi stoječe Francoze, poraziti jih in razpršiti. Zmagonosno je prikorakal Milutinovič od zadnje, zapadne strani v Višnjo goro. Francozi so bili od vzajemnega napada osupli. Vstavili so se sicer v hudo in obupno bran; a so bili premagani popolnoma in potisnjeni nazaj proti Šmariji in Žegnanemu studencu. Toda zvezda francoske bojne sreče v naši deželi je bila za vselej zatonila. Polkovnik Milutinovič je podil Francoze preko Cerknice in Notranjskega proti Gorici, kjer je prejel v priznanje hrabrih činov viteški red Marije Terezije; in pozneje tudi še k plemstvu častni naslov: „Višnjegorski.“ Kedo ve, ali je Višnjanom znano, kedaj, kje in v kakih razmerah je umrl ta sloveči junak in nositelj njihovega imena. (Dalje pride).

Slovenski zgodovinarji izumirajo. Poslednja leta neusmiljeno kosi bela žena one redke rodoljube, ki se bavijo z domačo povestnico. Drug za drugim odhajajo v večnost. Preminili so: vztrajni preiskovalec slovenske cerkvene zgodovine cistercijanec Josip Benkovič; prvak naših zgodovinarjev profesor Simon Rutar; neumorni povestničar svojega rojstvenega mesta Ljubljane profesor Ivan Vrhovec; kakor bučelica marljivi raziskovalec slovenske minulosti konzistorijski svetnik Matej Slekovec; vrli konservator učitelj Konrad Črnologar in še eden — dne 7. t. m. je moral umreti cvet nadarjenosti, nada slovenske zgodovine profesor nemškega prava na vseučilišču v Freiburgu v Švici dr. Vlado Levec, sin c. kr. deželnega šolskega nadzornika gospoda Frančiška Levca; o koliko načrtov je šlo s tem jedva sedemindvajsetletnim učenjakom v grob. Spominjaje se svežih gomil naših zgodovinskih pisateljev opozarjamo slovensko mladino — duhovno in svetno, da naj se posveti proučevanju naših starin. Njihova dolžnost je, da zadelajo vztrajno delujoči sčasoma vsaj nekoliko široko vrzel, ki jo je vsekala smrt naši zgodovinski vedi. —i—

Iz sveta.

Marijino razstavo so naredili v zlati Pragi na proslavo jubileja brezmadežne Device. Trajala je pod načelnštvom metropolitskega kanonika dr. Antona Podlahe od 19. dne velikega srpana do 2. dne vinotoka. Semeniška obednica v Klementišču je bila prenapolnjena z najrazličnejšimi razstavljenimi reči. Tu je bilo na stotine Marijinih podob in podobic, kipov in kipcev, svetih posod, monštranc, molkov, veznin in rezbin, pisanih in tiskanih knjig, umetnih izdelkov in del pobožnih samoukov, prodalnega blaga in dragocenih zasebnih umetnin — vse te stvari so s čopičem, rezilom, dletom, z iglo in s peresom klicale: Zdrava Marija, milosti polna. „Eva.“

„Danica“ izhaja vsak petek na celi pol in velja po pošti za vse leto 6 kron, za pol leta 3 krone, za četrt leta 1 krono 50 vin. Zunaj Avstrije velja za vse leto 7 kron; za Ameriko 9 kron. Ako bi bil petek praznik, izide „Danica“ dan poprej.

V Ljubljani se dobivajo posamezne številke po 10 vinarjev v tabakarni: Makso Brusovi, pred škofijo 12.